

Vides ģenerāldirektorāts

- Eiropas Komisijas Vides ģenerāldirektorāts tika izveidots 1973. gadā, lai aizsargātu, saglabātu un uzlabotu Eiropas vidi šai un nākamajām paaudzēm.
- Ģenerāldirektorāts ierosina politikas nostādnes un tiesību aktus, kuru mērķis ir aizsargāt dabīgos biotopus, gaisa un ūdens tīrību, nodrošināt atkritumu pareizu apglabāšanu, uzlabot zināšanas par ķīmisku vielu toksicitāti un palīdzēt Eiropas uzņēmumiem ceļā uz ilgtspējīgu saimniekošanu.
- Ģenerāldirektorāts palīdz nodrošināt arī to, lai dalībvalstis pareizi piemērotu ES vides tiesību aktus. Tas izpaužas kā palīdzība dalībvalstīm ievērot tiesību aktus un ES iedzīvotāju un nevalstisko organizāciju sūdzību izskatīšana.
- Komisija ir pilnvarota sākt tiesvedību, ja rodas aizdomas, ka ir pārkāpti ES vides tiesību akti.
- Vides ģenerāldirektorāts arī pārstāv Eiropas Savienību starptautiskās sanākmēs saistībā ar vides jautājumiem, tostarp, piemēram, ANO konvencijā „Par bioloģisko daudzveidību”.
- Starptautiskos forumos ģenerāldirektorāts cenšas vienoties par starptautiskām politikas nostādnēm, lai apturētu bioloģiskās daudzveidības izzušanu, samazinātu atkritumu apjomu un gaisa un ūdens piesārņojumu, un stiprinātu ekosistēmu pakalpojumus, kas ļauj pastāvēt dzīvībai uz Zemes.

Četras galvenās prioritārās jomas

ES vides politikas pamats 2002.-2012. gadā ir Sestā Kopienas vides rīcības programma (6. VRP). Sestajā VRP ir noteiktas galvenās politikas jomas un pasākumi, kas jāveic, lai sasniegtu tajās izvirzītos mērķus. Četras prioritārās jomas ir dabas resursi un atkritumi, vide un veselība, daba un bioloģiskā daudzveidība, kā arī klimata pārmaiņas.

6. VRP ir arī ES ilgtspējīgas attīstības stratēģijas (2001. g.) vides komponents, kurā paredzēts, ka politikas nostādņēm ekonomikas, sociālajā un vides jomā jāļauj šai paaudzei apmierināt savas vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas apmierināt savas vajadzības.

Dabas resursi un atkritumi

Dabas resursi, piemēram, metāli, minerāli, meži, zeme, pārtika, gaiss un ūdens ir neaizstājami. Taču, pasaules iedzīvotāju skaitam tuvojoties septiņu miljardu atzīmei, dabas videi nākas izjust arvien lielāku spiedienu. Neilgtspējīgs patēriņš un ražošana noplicina mums vajadzīgos resursus.

Tiek lēsts, ka 2050. gadā tiks iegūts piecas reizes vairāk resursu nekā šodien. Jau tagad vairāk nekā 60% mūsu ekosistēmu tiek ievērojami pārslogotas, kā rezultātā tiek apdraudēti, piemēram, pasaules zivju krājumi un mežu spēja regulēt gaisa un ūdens kvalitāti. Uzdevums ir skaidrs — sabiedrībai ir jāiemācās efektīvāk izmantot resursus, lai iedzīvotāju pieauguma rezultātā netiktu nodarīts kaitējums videi un lai nodrošinātu ilgtspēju.

ES ir izstrādājusi stratēģiju dabas resursu patēriņa radītā kaitējuma mazināšanai augošas ekonomikas apstākļos. Praksē tas nozīmē ražot vairāk, patērējot mazāk resursu un aizstājot tos ar videi labvēlīgākām izvēlēm.

Samazinot resursu patēriņu un veicinot resursu atkārtotu izmantošanu vai pārstrādi, mēs palīdzam ievērojami samazināt videi nodarīto kaitējumu un izdalīto siltumnīcefekta gāzu daudzumu. Piemēram, pārstrādājot alumīniju, tiek ietaupīts apmēram 95% no enerģijas, nekā tiktu patērēts, šo alumīniju iegūstot.

Šāda pieeja ir ļoti izdevīga arī uzņēmumiem — patērējot mazāk resursu produktu ražošanai, tiek samazinātas ražošanas izmaksas. Tas palīdz arī samazināt atkritumu apjomu un enerģijas patēriņu, tādējādi samazinot siltumnīcefekta gāzu emisijas un palīdzot cīnīties pret klimata pārmaiņām.

Vide un veselība

Gadu gaitā Kopienas vides politika ir devusi ievērojamu ieguldījumu Eiropas sasniegumos sabiedrības veselības aizsardzības jomā. Vides ģenerāldirektorāts palīdz novērst gaisa, ūdens un pārtikas aprites piesārņojumu ar ķīmikālijām un citiem bīstamiem piesārņotājiem.

Kaut gan ķīmikālijas tiek lietotas gandrīz visās jomās, par to ietekmi uz cilvēka veselību un vidi ir zināms ļoti maz. Taču, kopš ir pieņemta REACH regula, ar ko tiek būtiski pārkārtota ķīmikāliju riska pārvaldības sistēma Eiropas Savienībā, informētības līmenis palielinās. REACH (*Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals* — ķīmikāliju reģistrēšana, vērtēšana un licencēšana) nodrošinās patērētājiem, ražošanas nozarei un videi augstu aizsardzības līmeni, nosakot ražošanas nozarei pienākumu pierādīt ķīmikāliju drošību un sniegt informāciju par to īpašībām, iedarbību un drošiem veidiem, kā ar tām rīkoties. REACH ietverta arī prasība pakāpeniski aizstāt visbīstamākās vielas.

Iedzīvotāju veselībai būtiski svarīga ir arī gaisa kvalitāte, un Vides ģenerāldirektorāts cilvēku veselības un vides aizsardzībā pret gaisa piesārņojumu ir izvirzījis vērienīgus mērķus, kas jāsasniedz līdz 2020. gadam. Sasniedzot šos mērķus, tiks samazināts pāragru nāves gadījumu skaits, slimību izplatība un slimnīcās uzņemto pacientu skaits, kā arī uzlabots darba ražīgums, kā rezultātā ieguvums naudas izteiksmē veselības jomā būs vismaz EUR 42 miljardi gadā.

Upju, ezeru un jūru piesārņojumam var būt daudzi avoti, taču ūdens resursu stāvokļa uzlabošana nav saistīta tikai ar piesārņojuma apturēšanu. Uzlabošanas pasākumi var būt arī ūdensceļu dabīgā stāvokļa atjaunošana, lai zivis varētu migrēt augšup un lejup pa upēm, un pasākumi ekosistēmas izmaiņu ierobežošanai jaunu infrastruktūras objektu celtniecības gadījumā.

Atkritumu apsaimniekošanas hierarhija

ES tiesību aktu atkritumu apsaimniekošanas jomā mērķis ir samazināt atkritumu apjomu un veicināt to atkārtotu izmantošanu vai pārstrādi, iesakot atkritumu apsaimniekošanas hierarhiju, kurā tiek veicināta atkārtota izmantošana un iznīcināšana paredzēta tikai kā galējs līdzeklis. Šie tiesību akti attiecas uz sadzīves un būvniecības atkritumiem, veciem transportlīdzekļiem, elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem un iepakojumu.

mos. Ūdens resursu veselība nozīmē arī to, ka nedrīkst tikt traucēta ekosistēmu darbība, lai putniem un dzīvniekiem būtu nodrošināta tiem vajadzīgā barība un dzīvotnes. Būtiski svarīga ir jūras vides veselība. Jūras piesārņojuma avoti bieži atrodas uz sauszemes, taču piesārņojums var nākt arī no kuģiem vai atmosfēras.

Ūdens nepārtraukti cirkulē starp jūru, gaisu un sauszemi, caur upēm, ezeriem un grunti un atpakaļ jūrā. Tas nozīmē, ka, lai izprastu ūdens resursu problēmas, ir jābūt skaidram kopējam priekšstatam. Šī problēma ir risināta Eiropas galvenajā ar ūdeni saistītajā tiesību aktā — Ūdens pamatdirektīvā, kurā ietverta prasība koordinēt upju baseinu apsaimniekošanu, pat ja tie atrodas dažādās valstīs. Šī tiesību akta mērķis ir visā Eiropas Savienībā līdz 2015. gadam nodrošināt labu ūdens stāvokli. Citā ar ūdens resursiem saistītā Eiropas tiesību aktā — Jūras stratēģijas pamatdirektīvā — paredzēta koordinēta pieeja saldūdens un jūras ūdens resursu apsaimniekošanā. Tās mērķis ir nodrošināt jūras ūdens resursu labu stāvokli līdz 2020. gadam.

Daba un bioloģiskā daudzveidība

Bioloģiskā daudzveidība ir uz Zemes sastopamās dzīvības dažādība visās tās izpausmēs. No tās ir atkarīgs daudz kas, ko ikdienas dzīvē mēs uztveram kā pašsaprotamu — pārtika un dzērieni, ko lietojam uzturā, mājokļu celtniecībai izmantotie materiāli un slimību ārstēšanai vajadzīgās zāles. Bioloģiskā daudzveidība nodrošina mums pārtiku un materiālus, regulē gaisa tīrību un ūdens kvalitāti, uztur augsnes auglību; bez tās nav iedomājama pat vienkārša pastaiga mežā. Taču Eiropa piedzīvo vēl nepieredzētu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, jo cilvēka saimnieciskās darbības ietekme uz dabu sāk kļūt nekontrolējama.

Divi galvenie tiesību akti, uz kuriem pamatota ES dabas un bioloģiskās daudzveidības aizsardzības politika, ir 1979. gada Direktīva par savvaļas putnu aizsardzību un 1992. gada Dzīvotņu direktīva. Šīs politikas divi galvenie mērķi ir pārraudzīt Eiropas aizsargājamo teritoriju ekoloģisko tīklu, ko dēvē par *Natura 2000*, un aizsargāt bioloģisko daudzveidību, integrējot dabas aizsardzības prasības citās ES politikas jomās, piemēram, lauksaimniecības, zivsaimniecības, reģionālās attīstības un transporta politikā.

Lai sekmīgi aizsargātu dabu un bioloģisko daudzveidību, ir jārikojas starptautiskā mērogā. Tāpēc Vides ģenerāldirektorāts atbalsta un veicina globālas ierosmes, piemēram, Konvenciju "Par bioloģisko daudzveidību" un starptautisku zinātniskas platformas par bioloģisko daudzveidību un ekosistēmu pakalpojumiem izveidi.

Vides ģenerāldirektorāts skaitļos

- Vides ģenerāldirektorāts ir viens no ģenerāldirektorātiem un dienestiem (to kopskaits ir apmēram 40), kas veido Eiropas Komisiju, kura ir Eiropas Savienības izpildinstitūcija. Komisiju vada Komisāru kolēģija, kurā ir 27 komisāri — pa vienam no katras no 27 ES dalībvalstīm. Par vidi atbildīgais komisārs ir Janežs Potočniks [*Janez Potočnik*], bet ģenerāldirektorāta vadītājs ir ģenerāldirektors Karls Falkenbergs [*Karl Falkenberg*].
- Vides ģenerāldirektorāts tika izveidots 1973. gadā kā Rūpniecības ģenerāldirektorāta nodaļa, un tajā strādāja pieci cilvēki. Tagad tajā strādā vairāk nekā 500 darbinieku. Tas nozīmē, ka Eiropas iedzīvotāji arvien vairāk apzinās vides aizsardzības vajadzību un palielinās izpratne par to, ka dabai un videi nepastāv cilvēku noteiktās robežas, tāpēc tām vajadzīgi reģionu līmenī koordinēti risinājumi.
- Ģenerāldirektorāta pašreizējo pilnvaru lokā ietilpst Eiropas līmenī spēkā esošo vairāk nekā 200 vides tiesību aktu pārraudzība.

Natura 2000 tīkls

Eiropas veiksmes stāsts

Natura 2000 aizsargājamo teritoriju tīkls aptver apmēram 18% Eiropas Savienības teritorijas un ir lielākā aizsargājamā teritorija pasaulē, ko veido vairāk nekā 25 000 sauszemes teritoriju ar kopējo platību 800 000 km², un jūras teritorijas ar kopējo platību 100 000 km².

Šī tīkla mērķis ir aizsargāt un pārvaldīt Eiropas visvairāk apdraudētās sugas un dzīvotnes neatkarīgi no politiskajām vai valstu robežām. *Natura 2000* teritorijām nav stingra aizsardzības režīms; tajās ir iespējama cilvēku un dzīvās dabas harmoniska līdzāspastāvēšana. Šajās teritorijās ir atļautas daudzas darbības, tostarp lauksaimniecība, mežsaimniecība, tūrisms, rekreācija un ilgtspējīga attīstība.

Klimata pārmaiņas

Cilvēces radītais atmosfēras piesārņojums ievērojami ietekmē klimatu visā pasaulē. Saules enerģijai sildot zemi, daļa mūsu planētas saņemtā siltuma nonāk atpakaļ Visumā. Taču dažas gāzes, kas nonāk atmosfērā, gluži kā siltumnīcas stikls, ļauj Saules siltumam sildīt Zemi, bet neļauj tam izkļūt no atmosfēras. Kopš industriālās revolūcijas oglekļa dioksīda koncentrācija atmosfērā ir palielinājusies par aptuveni 37% un joprojām turpina palielināties. Rezultātā uz Zemes kļūst siltāks.

Koki palīdz regulēt klimatu, absorbējot atmosfērā esošo oglekļa dioksīdu, un pasaules mežos uzkrājas milzīgs daudzums oglekļa. Izcērtot mežus, koku absorbētais ogleklis izdalās atmosfērā kā oglekļa dioksīds, tādējādi pastiprinot siltumnīcas efektu. Turklāt nocirsts mežs vairs nevarēs absorbēt atmosfērā esošo oglekļa dioksīdu.

Klimata pārmaiņas ir nesaraujami saistītas ar bioloģisko daudzveidību, — jo vairāk mainās klimats, jo vairāk tiek ietekmēta bioloģiskā daudzveidība, un jo vairāk samazināsies bioloģiskā daudzveidība, jo grūtāk būs pielāgoties klimata pārmaiņām un tās ierobežot.

2010. gadā Komisija, reaģējot uz klimata problēmas saasināšanos, izveidoja jaunu ģenerāldirektoriātu, lai koncentrētu šajā jomā veiktos pasākumus. Jaunizveidotais Klimata politikas ģenerāldirektoriāts ierosina politikas pasākumus un pārstāv ES starptautiskās sarunās, bet Vides ģenerāldirektoriāts nodrošina, lai klimata politikā tiktu iekļauti attiecīgie vides aspekti, piemēram, ar augsni, mežiem un bioloģisko daudzveidību saistīti jautājumi.

Tātad... cik tas maksā?

Komisijas vispārējais budžets, ko katru gadu decembrī pieņem Padome un Parlaments, 2009. gadā bija EUR 134 miljardi, no kuriem apmēram 10–15% bija atvēlēti ar vidi saistītiem izdevumiem. Vides ģenerāldirektoriāts saņēma nedaudz vairāk kā EUR 400 miljonus (pārējās summas tiek piešķirtas ar reģionālo fondu vai lauksaimniecībai paredzētā atbalsta starpniecību utt.). Daži starptautiska mēroga vides pasākumi tiek finansēti no citiem ģenerāldirektoriātiem iedalītajiem budžeta līdzekļiem.

Galvenais Eiropas vides politikas finanšu instruments ir LIFE+. Tā kopējais budžets 2007.-2013. gadam ir EUR 2,143 miljardi. Kopš 1992. gada LIFE līdzfinansējumu ir saņēmuši apmēram 3115 projekti visā Eiropas Savienībā.

Saites

Iegūstiet jaunāko informāciju par vides komisāra Janeža Potocnika darbu, idejām un mērķiem, kā arī uzziniet svarīgākās aktualitātes:

http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/potocnik/index_en.htm

Vides ģenerāldirektoriāta tīmekļa vietne

Vairāk nekā 2000 lapu informācijas un 2500 dokumentu par Vides ģenerāldirektoriāta politiku un pasākumiem:
<http://ec.europa.eu/environment>

Publikācijas

Vides ģenerāldirektoriāts katru gadu izdod apmēram 40 jaunu publikāciju. Pilns pieejamo dokumentu saraksts atrodams publikāciju tiešsaistes katalogā:
<http://ec.europa.eu/environment/pubs/home.htm>

Informatīvie izdevumi

„Environment for Europeans” ir ceturkšņa žurnāls par ES vides jautājumiem, ko sagatavo Vides ģenerāldirektoriāts. Žurnāls ir pieejams bez maksas bulgāru, čehu, angļu, igauņu, franču, vācu, grieķu, itāliešu, lietuviešu, poļu, portugāļu, rumāņu un spāņu valodā. Papildinformāciju par izdevumu var iegūt un to abonēt var:

<http://ec.europa.eu/environment/news/efe/index.htm>

Natura 2000 ir Vides ģenerāldirektoriāta informatīvais izdevums par dabu. Tas tiek sagatavots divas–trīs reizes gadā angļu, franču, vācu, itāliešu un spāņu valodā un ir pieejams bez maksas. Papildinformācija pieejama: http://ec.europa.eu/environment/nature/info/pubs/natura2000nl_en.htm

© Eiropas Savienība, 2010. gads

Pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz avotu ir obligāta.

Iespiests uz pārstrādāta papīra, kam piešķirts ES ekomarķējums (www.ecolabel.eu)

Publikāciju birojs

doi:10.2779/57830

9 789279 170287